

STADSBYGGNADS-
KONTORET

Strategiska avdelningen
November 2004

Beslut för Grimsta naturreservat

Beslut för
Grimsta
naturreservat

November 2004

Innehåll

INLEDNING	4
BESLUT FÖR GRIMSTA NATURRESERVAT	5
Uppgifter om naturreservatet	5
Beskrivning av området	5
Syfte med naturreservatet	6
Avgränsning av naturreservatet	6
Hushållning med mark- och vattenresurser	7
Ärendets beredning	7
Kommunens beslut	8
Skäl för beslutet	8
Föreskrifter	8
Skötsel och förvaltning	9
SKÖTSELPLAN FÖR GRIMSTA NATURRESERVAT	11
ALLMÄN BESKRIVNING	11
Geologi	11
Kulturhistoria	12
Markanvändning	14
Vegetation	15
Fauna	17
Friluftsliv	19
Verksamheter och anläggningar	20
PLANDEL	21
Uppläggning av skötselavsnittet	21
Generella mål och skötselråd	21
Skötsel av de olika naturtyperna	23
Hällmarkstallskog	23
Barrskog	24
Blandskog	26
Ädellövskog	27
Fuktlövskog	29
Öppen mark	30
Halvöppen mark	32
REFERENSER	34
BILAGOR	
Karta 1 Grimsta naturreservat	
Karta 2 Stigar, vägar och verksamheter i Grimsta naturreservat	
Karta 3 Historisk markanvändning i området	

Inledning

Förslaget till beslut för Grimsta naturreservat består av två delar, beslut och skötselplan. Beslutet behandlar avgränsning, syfte och föreskrifter för reservatet. Skötselplanen innehåller en allmän beskrivning av området och en översiktlig skötselplan. Gatu- och fastighetskontoret har låtit upprätta en detaljerad skötselplan för mindre skötselområden. Skötselplanen bygger till stora delar på ett examensarbete vid Stockholms universitet av Helene Nilsson (1992).

Projektdeltagare

Arbetsgrupp

Anna Karlström, Stadsbyggnadskontoret (projektledare)

Ingrid Olsen Sjöström, Gatu- och fastighetskontoret

Christer Fliesberg, Gatu- och fastighetskontoret

Styrgrupp

Mats Pemer, Stadsbyggnadskontoret

Hans Sandler, Stadsbyggnadskontoret

Solveig Svedgård, Gatu- och fastighetskontoret

Referensgrupp

Anders Sandberg, Stadsbyggnadskontoret

Maria Pettersson, Stadsbyggnadskontoret

Åsa Karlsson, Bromma Stadsdelsförvaltning

Rune Thurén, Vällingby Stadsdelsförvaltning

Gunilla Hjort, Miljöförvaltningen

Jan Sågström, Idrottsförvaltningen

Ingrid Dyhlén Täckman, Stadsmuseet

Kerstin Mandén Örn, Stadsmuseet

Ruona Burehag, Länsstyrelsen

Kartor och layout

Gunilla Lundstedt, Stadsbyggnadskontoret

Beslut för Grimsta naturreservat

Uppgifter om naturreservatet

Namn Grimsta naturreservat

Kommun Stockholms stad

Stadsdelsområden Hässelby-Vällingby och Bromma

Lägesbeskrivning Området ligger vid Mälarens strand ca 1 mil väster om Stockholms centrum och avgränsas av Hässelby i nordväst, av Bergslagsvägen och Grimsta bostadsområde i nordost samt av Blackeberg och Södra Ängby i sydost. Ekonomisk karta 10I 6d, Topografisk karta 10I NV.

Area 320 ha varav 55 ha vatten.

Fastigheter Grimsta 1:2 och 1:5. Blackeberg 1:1, 1:2, 1:5, 1:6, 1:7, 1:8, 1:9 och 2:1.

Markägare Stockholms stad

Naturvårdsförvaltare Stockholms stad

Beskrivning av området

Området är beläget vid Mälarens strand mellan Södra Ängby och Hässelby i västra Stockholm. Naturreservatet omfattar i huvudsak Grimstaskogen, Hässelby holme och strandområdet mellan Kvarnviken och Tyska Botten. Landområdet upptar ca 270 ha och består till största delen av skogsmark med varierande skogstyper. Här finns vida hållmarker med tallskog, vackert kuperade barrskogar, örtrika blandskogspartier och biologiskt intressanta ädel- och fuktlövskogar. Eftersom skogen i Grimsta och Blackeberg har undgått modernt skogsbruk utgör den en ekologiskt och vetenskapligt värdefull naturskog. Förutom tall och gran är lärkträdet karaktäristiskt för Grimstas skogar. Skogen bryts upp av stora gräsfält och mindre ängsbackar med rik örtflora. Inom området finns gamla kulturmarker med lämningar av hus och ladugårdar. Den stora variationen av naturtyper skapar goda förutsättningar för djurlivet i området.

Området är ett ovärderligt andningshål för människor i Västerort. Hit går man för att finna lugn och ro, för att njuta av naturen och för att få frisk luft. Här försiggår även en mängd friluftsverksamheter som t.ex. orientering, skidåkning, ridning, svamp- och bärplockning. Genom området är elljusspår och ridstigar anlagda och längs med stranden går ett fint promenadstråk som bland annat sammanbinder de två populära badplatserna Kanaan och Maltesholm.

De större gräsytorerna används för olika sport- och fritidsaktiviteter och för andra sammankomster.

Kulturhistoria

På höjder runt Grimsta gårde finns flera fornlämningar i form av stensättningar, gravhögar och en treudd. När Grimsta bostadsområde byggdes hittade man ett vikingatida (800–1050 e.Kr.) gravfält med skelettgravar. Det har funnits flera torp med bibliska namn i Grimsta; Kanaan, Galiléen, Samarien och Oljeberget. Kanaan blev senare en handelsträdgård med grönsaksodlingar och äppelträd.

Hässelby var på 1500-talet en bondgård med tre hemman; Södergården, Mellangården och Norrgården. På 1600-talet gjorde Carl Bonde Hässelby till ett storgods med skattefrihet och han påbörjade bygget av Hässelby slott på den gamla bytomten.

Det Ljunglöfska slottet byggdes vid Mälarens strand i slutet av 1800-talet för Knut Ljunglöf och hans familj. Ljunglöf är mest känd som *snuskungen* eftersom han var snusfabrikör och en av Sveriges rikaste män på den tiden. Han lät också renovera den vattenkvarn som fortfarande står vid Kvarnviken samt en mängd andra byggnader i området. Det har funnits kvarnar mellan Räcksta träsk och dess utlopp i Mälaren åtminstone sedan 1600-talet. Därav namnen Kvarnviken och Kvarnbäcken.

Friluftsliv

Naturreservatet är ett mycket populärt och välbesökt rekreatiomsområde för människor i Västerort. I området finns många olika fritidsanläggningar som t.ex. idrottsplats, elljusspår, ridhus, ridstigar, promenadvägar, badplatser, koloniträdgårdar, skjutbana samt en uppläggningsplats för fritidsbåtar och flera båt-bryggor. Här förekommer spontana och arrangerade sport- och fritidsaktiviteter och andra tillställningar. På Kanaanvägen ligger Stockholms paddlarklubb som har kanoter för uthyrning och Bromma-Vällingby skid- och orienteringsklubb som har allmänt bastubad några kvällar i veckan året om.

Barrskogen med dess inslag av öppna ytor och grova ädla lövträd utgör ett varierat naturområde vid Mälarens strand. Det är möjligt att promenera längs stranden hela vägen mellan Tyska botten och Hässelby strand. Då passerar man de två badplatserna Kanaanbadet och Maltesholmsbadet. Längs vägen finns också två kaféer, vilka har öppet sommartid och på helger vintertid. Norr om Grimstaskogen ligger Hässelby slott med dess värdefulla kulturmiljö.

Regional grönstruktur

Grimstaskogen, Blackebergsskogen och Hässelby holme ingår i en av Stockholms *gröna kilar*, vars natur sträcker sig från innerstaden ut till kranskommunernas större sammanhängande naturområden. De här kilformade grönområdena har blivit kvar när staden har utvecklats längs med vägar och järnvägar. Möjligheten till spridning för växter och djur är nödvändig för den ekologiska balansen, men den har nu begränsats till dessa kvarvarande kilar som dessutom bitvis är avskurna av vägar. Eftersom naturreservatet är en del av en sådan spridningsväg är det viktigt ur ett övergripande naturvårdsperspektiv.

Ekologiskt särskilt känsliga områden

Naturområdet Grimsta-Blackeberg ingår i ett av de sex landskapsavsnitt som enligt rapporten *Stockholms ekologiska känslighet* (1995) är av avgörande betydelse för Stockholms biologiska mångfald, avsnittet Bromma-Mälarstrand, som även innefattar naturreservaten Judarskogen och Kyrksjölöten. I Grimstaskogen finns en ekologiskt särskilt känslig våtmark och längs Råcksta träsk och bitvis längs Mälaren finns ekologiskt särskilt känsliga parkstränder. I stort sett hela stranden runt Hässelby holme och vid Blackebergs sjukhusområde samt en sträcka i Grimsta är naturlig strand som är ekologiskt särskilt känslig (Stadsbyggnadskontoret 1995).

Biotopdiversitet och biologisk mångfald

De dominerande naturtyperna i området är hållmarkstallskog och blandbarrskog. Övriga naturtyper är blandskog, fuktlövskog, ädellövskog och öppen gräsmark. Skogen är bitvis gammal och har ett stort inslag av äldre grova löv- och barrträd. Längst ned i söder ligger Tyska botten med sina flerhundraåriga ekar vilka hyser en stor biologisk mångfald. På dessa ekar har man vid en inventering funnit en mängd ovanliga och hotade insektsarter (Hansson 1998). Hässelby holme nås endast med båt och bör därför vara mer ostörd och värdefull ur naturvårdssynpunkt, bland annat för vissa fåglars häckning.

Råcksta träsk som har sitt utlopp i Mälaren genom Kvarnbäcken, är viktig för faunan i området. Sjön används bland annat för födosök av många djur och som yngelplats för sländor och groddjur. Inplantering av fisk och kräfter för sportfiske leder till att förutsättningarna för många andra djur försämras.

De många olika naturtyperna skapar goda förutsättningar för ett rikt växt- och djurliv, vilket har lett till att här finns både nationellt och regionalt hotade arter.

Syfte med naturreservatet

Syftet med Grimsta naturreservat är att för framtiden vårda och utveckla detta natur- och friluftsområde på ett sådant sätt att dess samlade natur-, kultur-, och rekreationskvaliteter för allmänheten stärks, samt att bevara området som en del av den regionala grönstrukturen så att det finns möjlighet att långsiktigt säkra Stockholms biologiska mångfald.

Syftet skall tryggas genom att:

- allmänhetens rekreation, friluftsliv och fritidsaktiviteter främjas och tillgängligheten säkras,
- området sköts med hänsyn till dess natur- och kulturvärden,
- den biologiska mångfalden bevaras och utvecklas,
- markanvändning och verksamheter får en lämplig utformning,
- information om reservatets olika värden förmedlas till allmänheten.

Naturreservatsbildningen hindrar inte dagens sportaktiviteter eller andra aktiviteter som sker med hänsyn till syftet med naturreservatet.

Avgränsning av naturreservatet

Avgränsningen av naturreservatet (karta 1) har gjorts med utgångspunkt i områdets befintliga värden avseende natur, kultur och rekreation, samt dess betydelse som en del av den regionala grönstrukturen. Området ingår i en av Stockholms *gröna kilar*, den så kallade Görvälnkilen, som sträcker sig från Järfälla kommun in till naturreservaten Judarskogen och Kyrksjölöten i Stockholms stad.

Avvägningar mot andra intressen har gjorts vid avgränsningen. Det gäller främst framtida bebyggelse på tidigare oexploaterad mark i Hässelby, Grimsta samt norr om Blackebergs sjukhusområde. Gränsen mot befintlig bebyggelse ligger alltid minst 10 meter ifrån närmaste husfasad utanför naturreservatet.

Förslaget till avgränsning skapar tillsammans med föreskrifterna och skötselplanen förutsättningar för att syftet med naturreservatet skall kunna uppnås.

Förbifart Stockholm

I Grimstaskogen finns ett reservat för vägprojektet *Förbifart Stockholm*. Trafikleden är tänkt att gå på bro från Lovön över till Grimsta ca 200 meter nordväst om Kanaans friluftsbad och där få tunnelsträckning bort till Bergslagsplan i Vällingby. Staden godkänner förslaget till naturreservat under förutsättning att en framtida Förbifart Stockholm kan genomföras. Frågan om trafikledens dragning och utformning

utreds och prövas i särskild ordning. Om det visar sig vid en samlad bedömning av olika intressen att vägen bör gå igenom naturreservatet avser staden att justera avgränsningen för naturreservatet.

Hushållning med mark- och vattenresurser

Stockholms nya översiktsplan (antagen av kommunfullmäktige 1999) anger markanvändningen *natur och park* för det föreslagna naturreservatet. Vid bildande av naturreservat skall miljöbalken kap. 3 tillämpas. Miljöbalken 3kap. 3§ anger att mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt *så långt möjligt skall skyddas* mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Miljöbalken 3kap. 6§ anger att mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet *så långt möjligt skall skyddas* mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter skall särskilt beaktas. Miljöbalken 3kap. 8§ anger att mark- och vattenområden som är av riksintresse för kommunikationer *skall skyddas* mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

I naturreservatsärenden skall enligt miljöbalken 7 kap. 25 § hänsyn tas även till enskilda intressen. Inskränkning i enskildas rätt att använda mark och vatten får inte gå längre än vad som krävs för att syftet med skyddet skall tillgodoses. Föreskrifterna för markägare och andra sakägare inom Grimsta naturreservat är samtliga nödvändiga för att syftet med naturreservatet skall tillgodoses. Strandskydd råder redan idag mellan Maltesholmsbadet och Kvarnviiken samt vid Tyska botten. Det innebär att de båtklubbar och andra som har verksamheter där, redan idag begränsas av både bygglov och strandskydd och därmed innebär naturreservatsföreskrifterna ingen förändring av deras handlingsfrihet.

Förbifart Stockholm

Trafikleden Förbifart Stockholm har av Vägverket utpekats som riksintresse för kommunikationer. För att inte försvåra tillkomsten av vägen har ett förbehåll gjorts för den i beslutet. Om Förbifart Stockholm byggs kommer naturreservatet att påverkas av bron och dess anslutning till stranden och tunneln. För vidare projektering av trafikleden krävs att en grundlig miljökonsekvensbeskrivning görs och att stor hänsyn tas för att minimera vägprojektets påverkan på områdets olika värden.

Detaljplaner

Större delen av det berörda området är inte planlagt, men i utkanterna av Grimstaskogen och i Blackeberg finns detaljplaner. De gällande detaljplaner som i någon del berörs av naturreservatet är:

DP	Område	Planlagt som
3600	V. om Blackeberg	parkmark
4028	Blackebergs sjukhusområde	parkmark
4113	SV. om Hässelby slott	parkmark
4128	Runt kvarteret Paradsängen	parkmark
4360	N. om Maltesholmsbadet	parkmark
4457	S. om kvarteret Mexikanen	parkmark
5046	Runt Grimsta IP och ridhuset	parkmark
5522	Räcksta träsk	parkmark
6375	S. om Räcksta begravningsplats	parkmark
6432	N. om Tyska botten	parkmark
6565	Maltesholmsbadet	parkmark+mark för idrottsändamål
8016	Hässelby slott	parkmark
90058	Ö. om Räcksta träsk	parkmark
95075	Ö. om Blackebergs sjukhus	natur

Ett beslut om naturreservat får inte strida mot antagen detaljplan. Mindre avvikelser får dock göras, om syftet med planen inte motverkas (miljöbalken 7kap 8§). Ingen gällande detaljplan måste ändras. Planen för Maltesholmsbadet, 6565, anger att strandbadet är mark för idrottsändamål, som inte får bebyggas. Eftersom området är avsett för strandbad i detaljplanen motverkas inte planens syfte av naturreservatsbeslutet.

Ärendets beredning

I 1994 års budget för Stockholms stad (24–26 november 1993) fick gatu- och fastighetsnämnden i uppdrag att i samråd med stadsbyggnadsnämnden utarbeta förslag till avgränsning och relevanta bevarandebestämmelser för ett antal naturområden, däribland Grimstaskogen. Gällande ansvarsfördelning vid naturreservatsbildning i Stockholms stad är att stadsbyggnadsnämnden och gatu- och fastighetsnämnden i samråd med andra berörda nämnder utarbetar förslag till beslutsdokument. I de fall staden är markägare har gatu- och fastighetsnämnden ansvar för att upprätta skötselplan för området samt att mäta in och märka ut naturreservatsgränser och sätta upp informationsskyltar.

Kommunens beslut

Med stöd av 7 kap. 4§ miljöbalken (1998:808) beslutar kommunfullmäktige i Stockholms stad den 18 oktober 2004 att inrätta Grimsta naturreservat enligt bifogad karta och med nedanstående föreskrifter.

Namnet skall vara Grimsta naturreservat.

Skäl för beslutet

Grimsta naturreservat ingår i en av Stockholms *gröna kilar* och är en viktig del av Stockholms regionala grönstruktur. Området har mycket stor betydelse för närrekreation och för det rörliga friluftslivet i västra delen av Stockholm. Dess natur är en mosaik av biotoper som utgör livsmiljö för en mångfald arter av växter och djur, varav vissa är hotade lokalt, regionalt eller nationellt. Här finns ekologiskt särskilt känsliga våtmarker och stränder. Området har även stora kulturhistoriska värden med en mängd forn-lämningar samt rester av torp och gårdar i form av husgrunder och gamla odlingsmarker.

Genom att området avsätts som naturreservat läggs markanvändningen långsiktigt fast för rekreation, friluftsliv, naturvård och kulturvård till förmån för kommande generationer.

Föreskrifter

För att tillgodose syftet med naturreservatet beslutar kommunfullmäktige med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken att nedan angivna föreskrifter skall gälla i naturreservatet. Föreskrifterna utgör ej hinder mot de ingrepp som är nödvändiga om det vid en samlad bedömning av olika intressen visar sig att vägprojektet Förbifart Stockholm bör gå igenom naturreservatet.

A Föreskrifter med stöd av 7kap. 5§ miljöbalken angående inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom naturreservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det förbjudet att;

- A1 anordna upplag annat än tillfälligt i samband med skötsel av området och dess anläggningar. Gäller ej markområden upplåtna för båtuppläggning,

- A2 plantera ut för trakten främmande växt- eller djurarter i mark och vatten. Föreskriften gäller ej utplantering av fisk i Räcksta träsk och inte heller växter inom koloniområden och tomtmark,
- A3 använda kemiska bekämpningsmedel eller konstgödsel,
- A4 anlägga körbar väg eller asfaltera befintlig grusväg,
- A5 anlägga campingplats.

B Föreskrifter med stöd av 7 kap. 5§ miljöbalken angående inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom naturreservatet utan kommunens tillstånd.

Föreskrifterna utgör ej hinder för att utföra åtgärder som är nödvändiga i samband med skötsel eller reparation av ledningar och reningsanläggning, samt för åtgärder som framgår av till naturreservatsbeslutet hörande skötselplan.

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det förbjudet att utan kommunens tillstånd;

- B1 förändra områdets topografi eller ytförhållanden, till exempel genom att gräva, spränga, bora, schakta eller fylla ut,
- B2 uppföra byggnad eller anläggning. Åtgärden skall följa syftet med naturreservatet,
- B3 utföra om- eller tillbyggnad av byggnad eller anläggning, samt att ändra användningssätt. Åtgärden skall följa syftet med naturreservatet,
- B4 anlägga parkering, gång- och cykelväg, samt ridstig,
- B5 ändra avrinningsförhållanden genom att till exempel dämna eller gräva samt att anlägga våtmark, damm eller liknande. Våtmark får anläggas i syfte att utveckla områdets biologiska mångfald,
- B6 avverka eller utföra andra skogliga åtgärder utöver de som framgår av skötselplanen,
- B7 anlägga ny ledning i mark, vatten och luft,
- B8 nyanlägga eller utöka befintliga bryggor och hamnar eller att hårdgöra stränder,

B9 uppföra stängsel eller andra hägnader med undantag av stängsel för betesdjur och då skall genomgångar ordnas så att allmänhetens tillträde till området inte hindras,

B10 ta bort eller skada stenmur eller annan fast fornlämning.

C Föreskrifter med stöd av 7 kap. 6§ miljöbalken angående markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång inom naturreservatet.

För att trygga syftet med naturreservatet förpliktas markägare och innehavare av särskild rätt till marken att tåla;

C1 utmärkning av naturreservatets gränser samt uppsättning av informationsskyltar,

C2 utförande och nyttjande av anläggningar för friluftslivet,

C3 gallring, röjning, slåtter, bete, torrakor, lågor, våtmarker och dylikt i enlighet med bifogad skötselplan.

D Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap. 30§ miljöbalken.

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det för allmänheten förbjudet att:

D1 förstöra eller skada fast naturföremål och ytbildning genom att till exempel gräva, borra, hacka, rista, spränga, måla eller dylikt,

D2 fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar samt att skada vegetation i övrigt genom att t.ex. gräva upp ris, örter, gräs, mossor, lavar eller svampar. Att plocka blommor, bär eller svamp är tillåtet med allemansrättens begränsningar,

D3 störa djurlivet, till exempel genom att klättra i boträd, fänga eller döda däggdjur, fåglar, kräldjur eller groddjur,

D4 medföra hund som inte är kopplad. Gäller ej inom hundrastområde eller på inhägnad tomtmark dit allmänheten saknar tillträde,

D5 anbringa skylt, affisch eller dylikt. Dock får snitslar, orienteringsskärmar och tipsfrågor uppsättas för tillfälligt bruk om de avlägsnas efter avslutat arrangemang samt om känsliga markområden undviks,

D6 rida annat än på anlagd väg, markerad ridstig eller ridplats.

Föreskrifterna skall träda i kraft tre veckor efter den dag då författningen utkom från trycket i länets författningssamling.

Skötsel och förvaltning

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken fastställer kommunfullmäktige bifogad skötselplan med mål, riktlinjer och åtgärder för naturreservatets skötsel och förvaltning. Inom ramen för dessa kan kommunen fortlöpande meddela direktiv för förvaltningen.

Stockholms stad är förvaltare för naturreservatet i enlighet med 2 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken. Gatu- och fastighetsnämnden är markägare och står för investeringar i naturreservatet. Berörda stadsdelsnämnder ansvarar för park- och naturmarksskötsel i respektive stadsdelsområde. Idrottsnämnden har drift- och underhållsansvar för ridstigar, skidspår, bryggor, skjutbanor, m.m. Stadsbyggnadsnämnden lämnar tillstånd och dispens från föreskrifterna. Tillsynsmyndighet är miljö- och hälsoskyddsnämnden.

